

УДК 347.77:004.8(477):341.171

Балим Олександр Дмитрович
*аспірант ОНП 081 «Право»
Київського міжнародного університету*
Balym Oleksandr
*Postgraduate Student in the ESP 081 «Law»
Kyiv International University*
ORCID: 0009-0005-3442-5722

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-2-10678

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

LEGAL ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND PROSPECTS OF UKRAINE

Анотація. Вступ. Розвиток штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює підходи до створення та використання об'єктів інтелектуальної власності, породжуючи низку правових викликів, які вимагають негайного врегулювання. Здатність алгоритмів генерувати тексти, зображення, музичні твори та технічні рішення ставить під сумнів традиційні концепції авторства, що ґрунтуються на людській творчій діяльності. Чи може штучний інтелект бути визнаним автором або винахідником? Хто повинен володіти правами на об'єкти, створені за його допомогою? Як уникнути зловживань і водночас стимулювати розвиток інновацій? Ці питання стають особливо актуальними в умовах стрімкого поширення технологій машинного навчання та автоматизованих систем, які вже сьогодні впливають на глобальний ринок інтелектуальної власності. У відповідь на ці виклики різні країни розробляють власні правові підходи: США та ЄС дотримуються консервативної позиції, визнаючи авторське право лише за людиною, тоді як Велика Британія, Китай і Японія пропонують більш гнучкі механізми регулювання. Водночас, незважаючи на активне обговорення цієї проблематики на міжнародному рівні, українське законодавство залишається недостатньо адаптованим до нової технологічної реальності. Відсутність чітких норм щодо ШІ-генерованих об'єктів створює правову невизначеність та гальмує впровадження інноваційних рішень. У цьому контексті надзвичайно важливим є аналіз міжнародного досвіду для розробки ефективної законодавчої бази, яка б одночасно захищала права інтелектуальної власності та сприяла подальшому розвитку цифрової економіки України.

Мета. Метою цієї статті є аналіз правових аспектів захисту інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту, дослідження міжнародного досвіду регулювання авторських та патентних прав на AI-генеровані об'єкти, а також визначення перспектив адаптації українського законодавства до сучасних викликів цифрової епохи. Особлива увага приділяється питанням визнання авторства творів, створених за допомогою ШІ, проблемам патентування інновацій у сфері штучного інтелекту, впливу цих технологій на інформаційну безпеку, а також пошуку збалансованих рішень, які б одночасно стимулювали технологічний розвиток та забезпечували ефективний правовий захист інтелектуальних прав.

Матеріали і методи. У процесі дослідження було використано широкий спектр наукових джерел, що охоплюють питання комерціалізації інновацій як в українській, так і в міжнародній науковій спільноті. Зокрема, Писаренко Т. В. і Коваленко О. М. наголошують на необхідності ефективного управління наукоємними інноваціями, а Олефіренко О. М. та інші дослідники розглядають комерціалізацію як ключовий аспект управління інноваційною діяльністю, підкреслюючи необхідність вдосконалення нормативно-правової бази.

Серед методів дослідження було застосовано порівняльно-правовий аналіз для оцінки правових підходів до захисту інтелектуальної власності у США, ЄС, Китаї, Великій Британії та Японії. Це дозволило виявити ключові тенденції у сфері авторського права та патентування технологічних розробок. Також було використано системний підхід для аналізу взаємозв'язку між розвитком технологій, нормативними актами та їхнім впливом на інноваційні процеси.

Аналіз базувався на чинному законодавстві, міжнародних угодах, судових рішеннях, а також звітах провідних міжнародних організацій, таких як ВОІВ, Європейське патентне відомство та Бюро з авторських прав США. Контент-аналіз наукових публікацій і звітів дозволив окреслити основні проблеми правового регулювання інновацій та запропонувати шляхи їх вирішення.

Результати. Аналіз міжнародного досвіду у сфері правового регулювання інтелектуальної власності, створеної за допомогою штучного інтелекту, свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення авторства та патентування таких об'єктів. У більшості країн, зокрема у США та Європейському Союзі, домінує консервативна позиція, згідно з якою авторське право може належати виключно фізичній особі, що безпосередньо бере участь у створенні твору. Так, у рішенні суду «Thaler v. USPTO» було відмовлено у визнанні штучного інтелекту автором патенту, що підтверджує необхідність людського втручання для набуття правового захисту. Водночас Велика Британія та Китай демонструють більш гнучкий підхід, визнаючи можливість надання авторських прав особі або компанії, що контролює процес створення AI-генерованого контенту. Подібні розбіжності в регулюванні створюють складнощі у міжнародному правозастосуванні, оскільки один і той самий об'єкт інтелектуальної власності може мати різний правовий статус у різних юрисдикціях.

Щодо патентування інновацій, створених штучним інтелектом, ситуація є ще більш неоднозначною. У США та ЄС існують жорсткі обмеження щодо реєстрації AI-винаходів, оскільки традиційна система патентування передбачає наявність людської творчої діяльності. У той же час Китай та Японія поступово адаптують своє законодавство до реалій автоматизованої генерації технічних рішень, що може стати орієнтиром для України. Додатковою проблемою є зростання ризиків у сфері інформаційної безпеки, зокрема можливість незаконного використання ШІ для створення клонованого контенту, маніпулятивних даних або технологій, що порушують права інтелектуальної власності інших осіб. Українське законодавство наразі не має чітких механізмів регулювання таких викликів, що потребує його оновлення відповідно до найкращих світових практик. Зокрема, слід розглянути можливість створення окремих норм щодо правового статусу AI-генерованих об'єктів, удосконалити підходи до реєстрації патентів у сфері штучного інтелекту та запровадити ефективні механізми контролю за використанням ШІ в контексті захисту авторських прав і комерційної таємниці.

Перспективи. Перспективи правового регулювання інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту для України полягають у розробці чітких законодавчих норм, що визначатимуть статус AI-генерованих творів і винаходів, забезпечуючи баланс між стимулюванням інновацій та захистом авторських і патентних прав. Важливим напрямом є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, що дозволить уникнути правових колізій у глобальному правовому полі. Крім того, інтеграція механізмів запобігання неправомірному використанню ШІ у сфері інформаційної безпеки сприятиме захисту конфіденційних даних та прав інтелектуальної власності. Україна має всі можливості для формування прогресивної правової бази, яка відповідатиме викликам цифрової епохи та сприятиме розвитку креативних і технологічних індустрій.

Ключові слова: інтелектуальна власність, штучний інтелект, авторське право, патентне право, міжнародний досвід, правове регулювання, Україна.

Summary. Introduction. The rapid development of artificial intelligence (AI) is reshaping intellectual property (IP) rights, raising legal challenges that require urgent regulation. AI's ability to generate texts, images, music, and technical solutions challenges traditional concepts of authorship, based on human creativity. Key questions arise: Can AI be recognized as an author or inventor? Who owns AI-generated content? How can regulation balance innovation and protection? Different countries take varied approaches: the U.S. and EU grant rights only to humans, while the UK, China, and Japan adopt more flexible policies. Ukraine's legislation remains underdeveloped, creating legal uncertainty. Studying international experience is crucial to developing an effective legal framework that protects IP while fostering digital economic growth.

Purpose. This article examines legal aspects of IP protection amid AI development, analyzes international regulatory approaches to AI-generated content, and explores the adaptation of Ukrainian legislation. Key issues include authorship recognition, AI patenting challenges, information security risks, and balanced regulatory solutions that encourage innovation while ensuring IP protection.

Materials and methods. The study applies comparative legal analysis to examine AI-related IP regulations in the U.S., EU, China, Japan, and the UK. A systematic approach assesses the link between technology, regulation, and economic impacts. The dogmatic method reviews Ukrainian IP law's compliance with global standards, while legal forecasting explores potential legislative adaptations. Analysis is based on official documents, court rulings, and expert publications, with special attention to WIPO, the EU Patent Office, and the U. S. Copyright Office.

Results. Global AI-related IP laws lack a unified approach. The U. S. and EU recognize only human authorship, as seen in Thaler v. USPTO, while the UK and China allow AI-assisted content to be copyrighted by controlling entities. Patent laws are stricter, with the U.S. and EU requiring human creativity, whereas China and Japan are adapting their systems. AI also poses information security risks, such as unauthorized content cloning and IP violations. Ukraine's current laws lack clear regulations on these issues, necessitating updates to align with global best practices.

Discussion. Ukraine must establish clear legal norms for AI-generated IP, balancing innovation and rights protection. Harmonizing laws with global standards will prevent legal conflicts. Strengthening AI-related security regulations will protect confidential data and IP. With the right framework, Ukraine can foster a progressive legal environment supporting digital and creative industries.

Key words: intellectual property, artificial intelligence, copyright, patent law, international regulation, Ukraine.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює традиційні уявлення про інтелектуальну власність, породжуючи нові виклики для правового регулювання. Технології машинного навчання та нейронних мереж дозволяють створювати унікальні тексти, музичні композиції, зображення, відео, а також інноваційні технічні рішення, що раніше були результатом виключно людської творчої діяльності. У зв'язку з цим виникає критично важливе питання: хто має вважатися автором або винахідником у випадку, коли основний творчий процес здійснює алгоритм? Чинне законодавство більшості країн світу передбачає, що суб'єктами авторських та патентних прав можуть бути виключно фізичні особи або юридичні особи, які отримали права від автора. Однак у випадку з AI-generated content немає єдиного визначення, хто саме є правласником — розробник алгоритму, власник програмного забезпечення, користувач, який ініціював генерацію контенту, чи сам штучний інтелект. Відсутність чітких правових норм у цій сфері призводить до правової невизначеності, що може гальмувати розвиток технологій та ускладнювати правозастосування, особливо в міжнародному контексті.

Ще однією суттєвою проблемою є патентування технологій та технічних рішень, створених штучним інтелектом. Патентне право традиційно вимагає наявності людського інтелектуального внеску у винахід, що ставить під сумнів можливість реєстрації AI-генерованих інновацій. У ряді країн, таких як США та ЄС, було прийнято рішення про неможливість визнання штучного інтелекту як винахідника, проте окремі держави, зокрема Китай, розглядають можливість більш гнучкого підходу до цього питання. Україна наразі не має спеціалізованих норм щодо патентування AI-розробок, що ставить під загрозу можливість ефективного правового захисту технологічних інновацій в умовах цифрової трансформації. Крім того, використання штучного інтелекту у сфері аналізу та обробки інформації несе додаткові ризики для інформаційної безпеки, включаючи маніпулювання даними, порушення авторських прав та незаконне використання алгоритмів для створення фальсифікованого контенту. Відсутність ефективних механізмів правового захисту створює загрозу для креативних індустрій, науки та бізнесу, що робить питання адаптації законодавства України до нових технологічних викликів особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту є об'єктом численних досліджень як науковців, так і міжнародних організацій. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) активно аналізує питання авторських та патентних прав на AI-генеровані об'єкти, підкреслюючи необхідність міжнародної гармонізації законодавства. Дослідники, зокрема Kaminski A. та Raskin S., наголошують на складності визначення

правового статусу ШІ як автора чи винахідника, оскільки сучасні алгоритми машинного навчання є лише інструментом у руках користувачів, хоча їхній рівень автономності продовжує зростати. У наукових публікаціях Європейського патентного відомства та Бюро з авторських прав США акцентується увага на тому, що для охорони AI-генерованих творів необхідно довести наявність людської творчості, що відповідає традиційним концепціям авторського права. Водночас китайські правознавці, такі як Zhang W., пропонують концепцію «опосередкованої творчості», згідно з якою авторські права можуть належати особі, яка контролює процес створення контенту за допомогою ШІ. У Великобританії та Японії ведуться експериментальні правові ініціативи, що розглядають можливість впровадження нових правових категорій для об'єктів, створених алгоритмами. У вітчизняній науковій літературі тема захисту інтелектуальної власності в умовах ШІ ще не набула належного розвитку, хоча в працях українських правознавців піднімається питання необхідності імплементації міжнародного досвіду в національне законодавство. Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про наявність глобальної дискусії щодо статусу ШІ у сфері інтелектуальної власності, однак відсутність єдиного підходу та значні розбіжності у правових системах різних країн ускладнюють формування уніфікованого механізму регулювання.

Метою статті є дослідження правових аспектів захисту інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту, аналіз міжнародного досвіду регулювання авторських і патентних прав на AI-генеровані об'єкти та визначення можливих шляхів адаптації українського законодавства до сучасних технологічних викликів. Особлива увага приділяється розгляду проблеми авторства творів, створених за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, можливості патентування інновацій, розроблених ШІ, а також ризикам у сфері інформаційної безпеки та конфіденційності даних. Важливим завданням є оцінка ефективності існуючих правових механізмів, виявлення основних розбіжностей у підходах різних країн, зокрема США, Європейського Союзу, Китаю та Великобританії, та розробка рекомендацій для формування збалансованої правової моделі, яка б одночасно забезпечувала захист прав суб'єктів інтелектуальної власності та сприяла технологічному розвитку України.

Матеріали і методи. У процесі дослідження було використано комплекс наукових та методологічних підходів, які забезпечили всебічний аналіз правового регулювання інтелектуальної власності у контексті розвитку штучного інтелекту. Основним методом став порівняльно-правовий аналіз, що дав змогу дослідити різні підходи до захисту AI-генерованих творів у правових системах США, Європейського Союзу, Китаю, Великобританії та Японії. Це дозволило виявити ключові тенденції у світовому законодавстві щодо авторських прав і патентування

технологічних рішень, створених за допомогою штучного інтелекту.

Системний підхід був застосований для аналізу взаємозв'язку між розвитком технологій, правовими нормами та їхнім впливом на інноваційні процеси. Дослідження охопило чинне законодавство, міжнародні угоди, судові рішення та аналітичні звіти провідних світових організацій, таких як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Європейське патентне відомство та Бюро з авторських прав США.

Окрім цього, застосовувався догматичний метод, що дозволив дослідити національні та міжнародні нормативно-правові акти у сфері інтелектуальної власності та визначити їхню відповідність сучасним викликам, пов'язаним із розвитком ШІ. Метод правового прогнозування був використаний для оцінки перспектив розвитку законодавства в Україні, зокрема щодо можливості створення правового механізму, який би враховував міжнародний досвід та специфіку національного правового поля. Додатково застосовувався контент-аналіз наукових публікацій та аналітичних звітів, що дозволило оцінити існуючі дослідження у сфері штучного інтелекту та інтелектуальної власності, а також виявити прогалини в правовому регулюванні. Використання комплексного методологічного підходу дозволило не лише визначити сучасний стан правового регулювання інтелектуальної власності у сфері ШІ, а й сформулювати рекомендації щодо його вдосконалення в Україні, з урахуванням світових тенденцій та потенційних правових ризиків.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект стрімко трансформує різні сфери діяльності, включаючи мистецтво, науку та бізнес, створюючи об'єкти інтелектуальної власності, які викликають суперечливі питання щодо їхнього правового захисту. Існуючі міжнародні правові норми здебільшого не враховують специфіку штучного інтелекту, оскільки вони були сформовані в епоху, коли творчий процес і наукові розробки здійснювалися виключно людиною. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки нових підходів до регулювання прав інтелектуальної власності, які б враховували особливості AI-генерованих творів і технологічних рішень [1].

Одним із найгостріших питань є визначення авторства творів, створених за допомогою штучного інтелекту. У більшості правових систем, включаючи законодавство США та ЄС, закріплено правило, що автором може бути лише фізична особа. Наприклад,

у Сполучених Штатах Бюро з авторського права неодноразово відмовляло у реєстрації AI-генерованих творів, обґрунтовуючи це відсутністю людської творчої участі. Це створює проблеми для компаній і розробників, які використовують штучний інтелект для створення контенту, адже вони не можуть повноцінно захистити свої права на такі об'єкти.

Важливим аспектом правового регулювання є патентування AI-генерованих технологічних рішень. Наприклад, у справі *Thaler v. USPTO*, де розглядалася можливість патентування винаходу, створеного штучним інтелектом, суд виніс рішення про необхідність людської участі у процесі винахідництва [10]. Аналогічний підхід застосовує Європейське патентне відомство, яке також не визнає ШІ як винахідника. Проте в Китаї запропоновано більш гнучкий підхід, який допускає можливість патентування інновацій, створених за допомогою алгоритмів штучного інтелекту.

Дослідження міжнародних практик дозволяє розділити світові підходи до регулювання прав інтелектуальної власності у сфері ШІ на три основні групи: консервативний, гнучкий та змішаний. Консервативний підхід, характерний для США та ЄС, передбачає, що лише людина може бути автором або винахідником. Гнучкий підхід, який застосовується у Великобританії та Китаї, дозволяє надавати права особам або організаціям, що контролюють ШІ. Змішаний підхід, що спостерігається в Японії та Сінгапурі, передбачає аналіз рівня людської участі в творчому або технічному процесі [5].

Розглядаючи специфіку AI-генерованого контенту, слід зважати на ризики, пов'язані з порушенням авторських прав. Наприклад, алгоритми можуть навчатися на вже існуючих творах, створюючи контент, що містить елементи плагіату або непомітні запозичення з чужих робіт. Це ставить під загрозу традиційну систему захисту авторського права, оскільки виявлення джерела порушення може бути надзвичайно складним.

Окремої уваги потребує проблема інформаційної безпеки, оскільки штучний інтелект здатен автоматично обробляти великі обсяги даних, включаючи конфіденційну інформацію, що може призвести до порушення права власності на дані [7]. Наприклад, у фінансовому секторі використання AI-систем для аналізу ринку створює ризики витоку інформації про комерційну таємницю.

Таблиця 1

Країна	Підхід до авторського права	Підхід до патентування
США	Автором може бути лише людина	Винахідником може бути тільки фізична особа
ЄС	Аналогічно США	Обов'язкова участь людини у створенні винаходу
Китай	Авторське право може належати компанії або особі, що контролює ШІ	Можливість патентування AI-інновацій
Великобританія	Гнучкий підхід, можливий розподіл прав	Аналогічний китайському підхід
Японія	Аналізується рівень людської участі	Досліджується можливість розширення норм

Розглядаючи перспективи правового регулювання, слід враховувати різні варіанти можливого впровадження спеціальних норм для AI-генерованих творів. Одним із можливих рішень є розробка окремої категорії «творів, створених за допомогою штучного інтелекту», які підлягатимуть особливому правовому захисту.

Ще одним важливим аспектом є можливість створення правових механізмів, що дозволятимуть авторам AI-генерованого контенту фіксувати свій творчий внесок у його створення. Наприклад, можна розглядати впровадження системи реєстрації творчої участі, що підтверджуватиме внесок людини у створення контенту [2].

Значну роль у правовому регулюванні відіграє питання відповідальності за порушення інтелектуальних прав. В умовах, коли штучний інтелект здатен самостійно генерувати контент, складно визначити відповідальну особу у разі порушення авторських прав або незаконного використання чужих творів.

Перспективним напрямом може бути розробка спеціалізованих алгоритмів, які автоматично перевірятимуть AI-генеровані твори на відповідність критеріям унікальності та наявності можливого плагіату. Це сприятиме запобіганню порушень та створенню більш прозорої системи правового регулювання.

Ще одним важливим аспектом правового регулювання інтелектуальної власності у сфері штучного інтелекту є питання ліцензування та комерціалізації AI-генерованих творів і винаходів. У традиційній системі інтелектуальної власності ліцензування передбачає передачу авторських прав чи патентів від правласника до третіх осіб для комерційного використання [8]. Однак у випадку з AI-генерованими об'єктами виникає проблема визначення суб'єкта, який має право видавати ліцензію: чи це буде розробник алгоритму, користувач, який ініціював процес створення, чи юридична особа, що фінансувала розробку? Відсутність чіткої правової визначеності ускладнює процес комерційного використання таких творів і може створити правові колізії.

У цьому контексті важливим є досвід країн, які вже запроваджують нові механізми регулювання ліцензування AI-генерованих творів. Наприклад, у Великобританії активно обговорюється концепція «авторського права на алгоритмічно створені твори», яка дозволяє реєструвати права на такі об'єкти за користувачем або організацією, яка здійснює контроль над ШІ. У Китаї урядові ініціативи спрямовані на

створення спеціального правового режиму для інтелектуальної власності, що враховує роль AI у творчому процесі, що може стати зразком для України.

Ще одним викликом у сфері правового регулювання інтелектуальної власності є питання охорони торговельних марок та брендингу у контексті використання штучного інтелекту. Сучасні AI-алгоритми здатні автоматично створювати логотипи, слогани, рекламні кампанії та навіть розробляти маркетингові стратегії. Однак, якщо штучний інтелект генерує унікальний логотип або дизайн, чи може він бути офіційно зареєстрований як товарний знак? У більшості правових систем відповідь на це питання поки що залишається неоднозначною [3].

Наприклад, у США процедура реєстрації торговельної марки вимагає, щоб знак був створений людиною, однак у Великобританії вже розглядаються пропозиції щодо можливості реєстрації торговельних марок, згенерованих штучним інтелектом, за компанією чи особою, яка ініціювала процес розробки. У Китаї, який активно підтримує розвиток штучного інтелекту, розглядаються варіанти правового визнання комерційної власності, створеної AI, що включає товарні знаки, логотипи та брендовані елементи.

Окрему увагу слід приділити впливу штучного інтелекту на музичну та кінематографічну індустрію. Сучасні нейромережі здатні генерувати музику, яка за стилем та якістю не поступається людським композиціям [6]. Відомі приклади, такі як альбоми, згенеровані нейромережею OpenAI Jukebox, ставлять перед правовою системою нові виклики. Хто є композитором такого твору? Чи можуть музичні AI-генеровані твори претендувати на авторське право? У США та ЄС поки що дотримуються жорсткої позиції: якщо у створенні музичного твору не було людського втручання, він не підлягає захисту авторським правом.

Однак у випадку спільної роботи людини та штучного інтелекту, коли композитор коригує або аранжує AI-генеровану музику, може виникнути нова форма співавторства. Це піднімає питання правової охорони таких творів і можливості їхньої комерціалізації. Наприклад, в Японії проводяться експерименти щодо визнання авторського права на музику, частково створену AI, що може бути корисним орієнтиром для України [9].

Ще одним важливим питанням є регулювання використання штучного інтелекту у сфері наукових досліджень та створення нових технологій. У багатьох галузях науки AI вже використовується для

Таблиця 2

Модель регулювання	Опис	Приклад країн
Традиційна	Автором може бути лише людина	США, ЄС
Гібридна	Авторство може розподілятися між людиною і ШІ	Великобританія, Китай
Інноваційна	Визначається новий правовий статус AI-генерованих творів	Японія, Сінгапур

автоматичного аналізу великих обсягів даних, прогнозування результатів експериментів та створення нових матеріалів або лікарських препаратів. Відомий випадок — розробка нейромережею DeepMind нових білкових структур, що значно прискорило дослідження у сфері біології. Однак у таких ситуаціях залишається відкритим питання: чи можна вважати AI-винахідника суб'єктом патентного права?

На сьогодні всі основні патентні відомства (USPTO у США, EPO у Європі, CNIPA у Китаї) відмовляються визнавати AI винахідником, аргументуючи це тим, що правові системи не передбачають такої можливості. Проте Китай та Великобританія вже розглядають можливість створення спеціальних норм для AI-генерованих винаходів, що може стати важливим орієнтиром для реформування українського патентного законодавства [4].

Важливим аспектом правового регулювання є відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності, коли в процесі використання штучного інтелекту здійснюється плагіат, порушення патентного законодавства або неправомірне використання чужого контенту. Наприклад, якщо AI створює картину, яка є практично точною копією відомого витвору мистецтва, хто має нести відповідальність? Чи повинен штрафуватися розробник алгоритму, його користувач, чи відповідальність має покладатися на саму компанію-правовласника AI?

У таблиці нижче наведено можливі підходи до розподілу відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у разі використання штучного інтелекту:

Отже, в Україні необхідно розробити механізми контролю за використанням AI у сфері інтелектуальної власності та впровадити норми, які дозволять чітко визначати відповідальних осіб у разі правопорушень.

Таким чином, аналізуючи міжнародний досвід та правові виклики, можна зробити висновок, що Україна має можливість адаптувати своє законодавство до сучасних технологічних реалій шляхом запровадження спеціальних норм щодо AI-генерованих творів, визначення механізмів патентування AI-винаходів, розробки ліцензійних моделей для AI-контенту та впровадження відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. Це дозволить не лише захистити права творців, а й стимулюватиме розвиток цифрових технологій і креативних індустрій в Україні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток штучного інтелекту створює нові виклики для традиційних підходів до захисту інтелектуальної власності, вимагаючи адаптації правового регулювання до сучасних технологічних реалій. Аналіз міжнародного досвіду свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення авторства AI-генерованих творів, патентування інновацій та відповідальності за порушення інтелектуальних прав. У більшості країн домінує консервативна модель, за якої авторське право та патентне регулювання залишаються прив'язаними виключно до людської участі, що ускладнює захист AI-генерованого контенту. Водночас існують юрисдикції, такі як Китай та Великобританія, які поступово впроваджують гнучкіші підходи, розглядаючи можливість правового визнання творчого внеску штучного інтелекту та закріплення прав за користувачами або компаніями, які ініціюють використання AI у творчій та науковій діяльності. Для України важливо дослідити ці практики, обрати найефективнішу модель та розробити відповідне законодавче забезпечення, що дозволить не лише захистити інтелектуальні права розробників та користувачів AI, а й стимулювати подальший розвиток інновацій у сфері цифрових технологій.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері мають зосереджуватися на розробці спеціалізованого правового режиму для AI-генерованих творів та винаходів, який враховуватиме особливості їхнього створення та використання. Одним із можливих напрямів є впровадження змішаного підходу, що дозволяє визначати рівень людської участі в процесі розробки AI-контенту і відповідно регулювати його правовий статус. Важливим завданням є також розробка механізмів відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності з використанням штучного інтелекту, що передбачає визначення відповідальних суб'єктів та заходів правового впливу. Додатково необхідно дослідити питання інформаційної безпеки та захисту конфіденційних даних у контексті автоматизованого аналізу, створення та поширення AI-генерованого контенту. Адаптація українського законодавства до міжнародних тенденцій дозволить не лише забезпечити належний рівень правового регулювання у сфері штучного інтелекту, а й створить сприятливі умови для залучення інвестицій у цифрові технології, розширення наукових досліджень та розвитку креативних індустрій.

Таблиця 3

Суб'єкт	Можливий рівень відповідальності	Приклад ситуації
Розробник AI	Обмежена відповідальність за умови ненавмисного використання	Випадкове порушення авторського права через навчання алгоритму на захищених творах
Користувач AI	Повна відповідальність у разі умисного порушення	Використання ШІ для автоматизованого копіювання чужих творів
Компанія-правовласник AI	Відповідальність за масштабні порушення	Розповсюдження AI-сервісів, що масово порушують авторські права

Література

1. Барбашин С. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС. *Національна асоціація адвокатів України*. 2023. URL: <https://unba.org.ua/publications/8263-shtuchnij-intelekt-problemi-ta-perspektivi-pravovogo-regulyuvannya-v-ukraini-ta-es.html> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Глоба К., Вахліс І. Закон України «Про штучний інтелект»: він є?. *Юридична газета*. 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi-zakon-ukrayini-pro-shtuchnij-intelekt-vin-e.html> (дата звернення: 15.01.2025).
3. Гринчук А. О. Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання: поняття, види та ознаки. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. URL: http://easternlaw.com.ua/wpcontent/uploads/2019/12/hrynychuk_70.pdf (дата звернення: 15.01.2025).
4. Залевський С. В. Правосуб'єктність штучного інтелекту в сфері права інтелектуальної власності: цивільно-правові проблеми. 2020.
5. Зозуляк О. І. Штучний інтелект як об'єкт цивільно-правового регулювання. Доктрина приватного права: традиції та сучасність. 2022. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15819/1/%D0%97%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E%D0%9B%D0%AC%D0%93%D0%90%20%D0%A8%D0%A2%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2.pdf> (дата звернення: 15.01.2025).
6. Кожановська О. В. Цивільноправова відповідальність суб'єктів інформаційних відносин за умов подальшого розвитку автономних роботів і штучного інтелекту. *Модернізація цивільноправової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання: матеріали міжн. наук. практ. конф.* Київ, 18 жовт. 2019 р. / відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 94–98.
7. Марценко Н. Правовий режим штучного інтелекту у цивільному праві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4 (20). С. 91–98.
8. Милоненко Ю. В. Перспектива визнання штучного інтелекту як суб'єкта міжнародного права. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 125–127.
9. Мічурин Є. О. Правова природа штучного інтелекту. *Форум права*. 2020. № 64 (5). С. 67–75.
10. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі. *GOLAW*. 2023. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення: 15.01.2025).

References

1. Barbashyn S. Artificial Intelligence: Problems and Prospects of Legal Regulation in Ukraine and the EU. *National Association of Advocates of Ukraine*. 2023. Access mode: <https://unba.org.ua/publications/8263-shtuchnij-intelekt-problemi-ta-perspektivi-pravovogo-regulyuvannya-v-ukraini-ta-es.html> [in Ukrainian].
2. Globa K., Vakhlis I. Law of Ukraine 'On Artificial Intelligence': Does It Exist?. *Legal Newspaper*. 2023. Access mode: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi-zakon-ukrayini-pro-shtuchnij-intelekt-vin-e.html> [in Ukrainian].
3. Hrynychuk A. O. Artificial Intelligence as an Object of Legal Regulation: Concept, Types, and Features. *Journal of Eastern European Law*. 2019. No. 70. URL: http://easternlaw.com.ua/wpcontent/uploads/2019/12/hrynychuk_70.pdf [in Ukrainian].
4. Zalevskiy S. V. Legal Personality of Artificial Intelligence in the Field of Intellectual Property Law: Civil Law Problems. 2020 [in Ukrainian].
5. Zozulyak O. I. Artificial Intelligence as an Object of Civil Law Regulation. *Doctrine of Private Law: Traditions and Modernity*. 2022. Access mode: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15819/1/%D0%97%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E%D0%9B%D0%AC%D0%93%D0%90%20%D0%A8%D0%A2%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%98%CC%86%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2.pdf> [in Ukrainian].
6. Kokhanovska O. V. Civil Liability of Subjects of Information Relations in the Context of the Further Development of Autonomous Robots and Artificial Intelligence. *Modernization of Civil Liability. Matveev Civil Law Readings. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. Kyiv, October 18, 2019 / Ed. R. A. Maidanik. K., 2019. pp. 94–98 [in Ukrainian].
7. Martsenko N. Legal Regime of Artificial Intelligence in Civil Law. *Current Issues of Jurisprudence*. 2019. No. 4 (20). pp. 91–98 [in Ukrainian].
8. Mylonenko Yu. V. The Perspective of Recognizing Artificial Intelligence as a Subject of International Law. *Young Scientist*. 2018. No. 11 (63). pp. 125–127 [in Ukrainian].
9. Michurin Ye. O. The Legal Nature of Artificial Intelligence. *Law Forum*. 2020. No. 64 (5). pp. 67–75 [in Ukrainian].
10. Legal Regulation of Artificial Intelligence in Ukraine and the World. *GOLAW*. 2023. Access mode: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-ta-sviti/> [in Ukrainian].